

PASCAL MERCIER

Perlmannovo mlčanie

premedia

Nočný vlak do Lisabonu

Nočný vlak do Lisabonu je filozofický román o samotárskom profesorovi klasických jazykov Raimundovi Gregoriovovi, ktorý v jeden daždivý deň stretne na moste tajuplnú Portugalku. O čosi neskôr nájde v antikvariáte fascinujúce zápisky portugalského lekára a filozofa, ktoré nedokáže prestať čítať. Vďaka týmto dvom okamihom Gregorius urobí niečo celkom neočakávané a nezvyčajné – rozhodne sa zmeniť svoj život a vyberie sa na dlhú dobrodružnú cestu nočným vlakom do Lisabonu, kde pátra po stopách lekára Amadea de Prada, ktorého jediné dielo vzniklo za čias Salazarovej diktatúry. Pátranie ho privádza k ľuďom, ktorí lekára dôverne poznali a Gregorius postupne ako mozaiku skladá obraz výnimočného človeka. Zároveň je cesta do Lisabonu aj Gregoriovou cestou do jeho vlastného vnútra. Pascal Mercier ostáva aj v tomto románe verný témam, ktoré ho zaujímajú aj ako filozofa – dôstojnosť, sloboda vôle a možnosť spoznávania samého seba a ostatných, ako aj otázka, kde hranice takéhoto spoznávania ležia.

Váha slov

Simona Leylanda od detstva fascinujú jazyky. Proti vôli svojich rodičov sa stane prekladateľom a rozhodne sa postupne naučiť všetky jazyky Stredomoria. Z Londýna nasleduje svoju manželku Liviu do Terstu, kde zdedila vydavateľstvo.

V meste významných literárnych osobností verí, že našiel ideálne miesto pre svoju prácu – až kým ho lekárska chyba nevyvedie z miery. No potom sa z domnejšej katastrofy stane zlomový bod, ktorý mu umožní opäť úplne zmeniť svoj život.

Pascal Mercier ani tentoraz nezaprel svoj neutíchajúci záujem o reflexiu hraničných situácií v živote človeka a o úlohu slova v nich. Jeho najnovší román je vyznaním lásky k slovu, ktoré má moc spustiť v ľudskej existencii tie najneočakávanejšie pohyby. Opäť sa mu podarilo napísať filozofický román, ktorý je rovnako dojímavý ako *Nočný vlak do Lisabonu*.

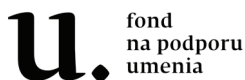
PASCAL MERCIER

Perlmannovo mlčanie

Z nemčiny preložila
Paulína Šedíková Čuhová

premedia
~

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

Podakovanie prekladateľky: za cenné rady ďakujem
prof. PhDr. Tatiane Sedovej, CSc. a Mgr. Martinovi Lizoňovi, PhD.

Pascal Mercier: Perlmannovo mlčanie

Z nemeckého originálu *Perlmanns Schweigen* preložila Paulína Šedíková Čuhová. Vyšlo vo vydavateľstve Premedia, Bratislava 2023, ako jeho 298. publikácia, tretí zväzok diela Pascala Merciera
Redakcia Andrea Černáková, zodpovedná redaktorka Zuzana Demjánová, obálka František Hříbal, tlač Finidr, Český Těšín
Perlmanns Schweigen by Pascal Mercier
© 1995 by Albrecht Knaus Verlag, a division of Penguin Random House Verlagsgroupe GmbH, Munchen, Germany
Translation © Paulína Šedíková Čuhová, 2023
Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia
All rights reserved
www.premedia.sk, info@premedia.sk
ISBN 978-80-8242-149-4

Druhí sú skutočne iní. Iní.

I.

Ruský manuskript

I Philipp Perlmann bol zvyknutý, že veci pre neho nemajú prítomnosť. Ale toto ráno to bolo horšie než inokedy. S nevôľou zavrel ruskú gramatiku a díval sa na druhú stranu, na vysoké okná verandy, v ktorých sa odrážala krivo rastúca pínia. Tam, vnútri, za stolmi z lesklého mahagónu, tam sa to stane. Bude sedieť vpredu a oni sa na neho budú nedočkavo dívať a potom, po príliš dlhom, neznesiteľnom tichu a čase, ktorý sa prudko zastaví, to zistia – nemá čo povedať.

Najradšej by hneď odišiel, nepovedal kam, nič by nevysvetľoval, neospravedlňoval sa. Úmysel utiecť bol na okamih silný ako telesná bolesť. Zatvoril knihu a ponad modré prezliekacie kabínky hľadel na záliv, ktorý zalialo trblietavé svetlo bezoblačného októbrového dňa. Ujsť. Spočiatku by to bolo nádherné, pocit rýchleho odvážneho kroku bez akéhokoľvek zmyslu pre povinnosť, krok smerom von – na slobodu. No oslobodenie by dlho netrvalo. Doma by mu stále vyzváňal telefón a raz by sa dole objavila sekretárka a zazvonila na zvonček. Nemohol by vyjsť na ulicu, a ani rozsvietiť. Z bytu by sa stalo väzenie. Samozrejme, miesto do Frankfurtu by mohol odísť aj niekam inam, možno do Florencie alebo do Ríma, tam by ho nevypátrali. No teraz by sa z akéhokoľvek takého miesta stalo len miesto zmiznutia. Slepý a hluchý by kráčal ulicami a potom by si v hotelovej izbe ľahol na posteľ a počúval tikot cestovného budíka. A raz by tomu predsa len musel čeliť. Nemohol ostať po zvyšok život nezvestný. Už len kvôli Kirsten nie.

Nemohol vyrukovať so žiadnym presvedčivým vysvetlením. Povedať skutočný dôvod by bolo nemožné. Aj keby na to pozbieral odvalu. Znelo by to ako zlý žart. Zanechalo zdanie svojvoľnosti, schválności. Ostatní by mali dojem, že sa im posmieva. Títo ľudia by všetko určite vzali do rúk sami. *Mňa by to však odrovnalo. Také niečo sa nedá ospravedlniť.*

Za všetko mohlo nádherné svetlo, ktoré spôsobovalo, že pokojná vodná hladina na druhej strane kabínok vyzerala ako biele zlato.

Agnes toto svetlo túžila zachytiť, a nakoniec práve preto Carlovi Angelinimu privolil. Tento šlachovitý, veľmi bdely muž s víťazným, trochu nacvičeným úsmevom mu pritom nebol sympatický. Spoznali sa začiatkom minulého roka na konferencii v Lugane, keď Perlmann ešte dlho po tom, ako sa konferencia začala, postával v chodbe pri okne. Angelini ho oslovil a Perlmann mu bol vďačný, že nemusí byť v sále. Zašli do kaviarne, kde mu Angelini porozprával o tom, čo robí u Olivettiho. Mal tridsaťpäť rokov, bol o generáciu mladší ako Perlmann. Olivettiho ponuku prijal len pred dvomi rokmi, predtým niekoľko rokov pôsobil ako univerzitný asistent. Mal na starosti kontakty koncernu s univerzitami, vo všetkom mal voľnú ruku a k dispozícii veľkorysý rozpočet, pretože túto činnosť si vyúčtovali ako súčasť práce s verejnosťou. Chvíľu sa rozprávali o strojovom preklade, bol to rozhovor ako mnohé iné. Odrazu sa však Angelinimu rozjasnila tvár a opýtal sa ho, či by nemal chuť zostaviť výskumný kolektív, ktorý by spracoval istú jazykovednú tému. Taká menšia, ale intenzívna záležitosť, skupinka špičkových odborníkov, ktorí sa na pár týždňov stretnú na nejakom príjemnom mieste, samozrejme na náklady koncernu.

Perlmann mal už vtedy pocit, že ten návrh prišiel akosi prirýchlo. Síce Angelini dával najavo, že Perlmann pre neho nie je nikto neznámy, no osobne sa poznali sotva hodinku. No ak mal človek povinnosti ako Angelini, zrejme si musel trúfnuť aj na takéto odvážne návrhy. Späťne sa Perlmannovi zdalo, že ho intuícia varovala už vtedy. Na ponuku nereagoval nadšene, skôr sucho; ale aj tak navrhol, že by podľa neho mali byť v takomto kolektíve zastúpení ľudia z rôznych disciplín. Len to tak predhodil, nepremyslene, bez vážnejšej úvahy o realizácii. Mal dojem, že všetko ostalo dostatočne neurčité a nezáväzná a on mal odrazu naponáhlo vrátiť sa do konferenčnej sály.

Na rozhovor pozabudol, pokým o niekoľko týždňov neskôr neprišiel od Angeliniho list a krátko nato aj telefonát z centrály spoločnosti Olivetti v Ivrei. Perlmannov návrh, tak sa to odrazu volalo, sa vo firme stretol s veľkou odozvou, najmä u kolegov z výskumného oddelenia, ale aj vedenie ho prijalo dobre. Zvlášť zaujímavá sa zdala možnosť podporiť týmto spôsobom úmysel, ktorý na jednej strane súvisí s produktami firmy, na druhej ho ďaleko presahuje tým, že nastoľuje tému verejného záujmu, takpovediac celospoločenského

významu. On, Angelini, navrhuje všetko zrealizovať v nasledujúcom roku v mestečku Santa Margherita Ligure, neďaleko Rapalla pri Tigulskom zálive. Už tam usporiadali viacero konferencií a majú len dobré skúsenosti. Oznámil, že najlepšie bude naplánovať akciu na mesiace október a november, počasie je vtedy ešte mierne, nie sú tam takmer žiadni turisti, prevláda pokojná, tichá atmosféra, presne to pravé orechové pre výskumný kolektív. Vo všetkom ostatnom má Perlmann, ako vedúci, úplne voľné ruky, samozrejme zvlášť pri výbere ľudí do tímu.

Keď sa Perlmann k tomuto rozhovoru v spomienkach vracal, hrýzol si pery a cítil, ako v ňom narastá bezmocný hnev. Nechal sa tým zvučným, príliš sebaistým hlasom zaskočiť, a to bez najmenšieho dôvodu. Tomuto Carlovi Angelinimu nebol nič dlhý. Áno, bol vtedy šťastný, že mu pomohol uliať sa z konferencie, no inak to bol cudzí človek, ktorého ctižiadostivosť ho nemusela zaujímať, nehovoriac o nejakých želaniach firmy Olivetti. Zaiste, v rozhovore mu zatiaľ nič neprislúbil. Pokojne mu stále mohol povedať nie. Ale premeškal správny okamih, okamih, keď sa s úplnou samozrejmosťou dalo povedať: Vzniklo nedorozumenie, nemyslel som to vtedy tak, je mi ľúto, ale skutočne sa mi to do plánov vôbec nehodí, som si však istý, že existuje množstvo kolegov, ktorí váš plán veľmi radi zrealizujú, porozmýšľam ktorí. Namiesto toho slúbil, že si celú vec premyslí. A namiesto toho, aby jednoducho nechal uplynúť adekvátny čas a potom všetko odriekol, vytiahol mapu. Sedeli nad ňou spolu s Agnes a predstavovali si, kam sa odtiaľ možno poľahky dostať, napríklad do Pisy a Florencie, ale aj do Bologne, ktorú mali zvlášť radi. *Taliansko v zime*, to bola obľúbená Agnesina predstava, mala kopec plánov na fotografovanie, možno dokonca raz skúsi aj farebnú fotografiu, ktorá ju inak nenadchýnala, *v každom prípade by sa však chcela pokúsiť o zachytenie južanského svetla v zime a toto je príležitosť, nemyslíš? Spracujem aj agentúru, budem ich musieť síce trochu nalomiť, ale napokon ma pustia. Možno budem môcť urobiť dokonca sériu fotiek „Zimné svetlo juhu“.* Čo myslíš? Október a november síce ešte neboli zima, no nechcel byť puntičkársky a čosi z jej nadšenia vtedy na neho preskočilo. Je to smiešne, pomyslel si a pritisol si špičky prstov na oči, ale skutočne sa vtedy videl v role Agnesinho sprievodcu na fotografickej výprave, unášaný a chránený

jej schopnosťou uchopiť prítomnosť pre nich obidvoch. Dnes mu to pripadalo neuveriteľné, ale bolo to tak. Napokon sa tejto vízií, tomuto sneniu podvolil, požiadal o dovolenku a rozoslal prvé pozvánky. Keď o desať mesiacov neskôr Agnesina smrť všetko otočila hore nohami, bolo už príliš neskoro niečo odvolávať.

Agnes mala pravdu – modrosť oblohy tu bola zvláštnym spôsobom priesvitná, akoby sa v pozadí popri slnku nachádzal ďalší, neviditeľný prameň svetla. Priestor, ktorý sa klenul nad zálivom, tak nadobúdal zastretú tajomnú hĺbku, ktorá niečo sľubovala. Túto modrosť a svetlo si všimol, keď s rodičmi cestovali do Talianska. Mal ešte len trinásť rokov a na označenie južanských farieb nenachádzal slová, zato ich mal vryté hlboko – ako hlboko si skutočne uvedomil až vtedy, keď vlak v Göschenene opustil Gotthardský tunel a svet vyzeral ako obraz v sivých tónoch. Odvtedy bolo pre neho južanské svetlo prázdninové svetlo. Svetlo, ktoré bolo životom, na rozdiel od práce. Svetlo prítomnosti. Ale bola to prítomnosť, ktorá stále ostávala len potenciálnou prítomnosťou, taká, ktorú by bolo možné žiť, keby tu človek netrúvil iba prázdniny. Zakaždým, keď to svetlo uvidel, zdalo sa mu, že ho vidí len preto, aby mu ukázalo, že svoj skutočný, každodenný život nežil v prítomnosti. A pretože vždy ostalo len prázdninovým svetlom, pohľad naň sa prelínal s pocitom niečoho dočasného, čohosi, čo sa nedalo udržať a o čo človek prišiel, sotva sa k nemu priblížil. Stále viac sa pre neho stávalo svetlom rozlúčky a niekedy ho nenávidel, lebo mu ponúkalo prítomnosť, ktorá možno vôbec neexistovala.

Ustatými očami civel von na svetlom zaliatu plochu, ktorú práve preťal motorový čln. Na čom záleží, pomyslel si, je nechať žiaru tohto svetla byť všetkým, celou skutočnosťou a nič za ňou nehľadať. Svetlo nezažívať ako sľub, ale ako dodržanie sľubu. Ako niečo, k čomu sme dospeli, a nie ako niečo, čo vždy vyvolávalo nové očakávania.

Teraz sa však od toho vzdaloval viac než kedykoľvek predtým. Pohľad mu mimovoľne znovu sklzol vedľa na Verandu Marconi. Dočervena sa ligotajúce stoly s ohýbanými nohami boli usporiadané do tvaru podkovy a signora Morelliová dala na čelnú stranu postaviť zvlášť pohodlné kreslo s vysokým vyrezávaným operadlom. „Kto sedí tu, musí niečo znamenať,“ povedala so smiechom, keď mu včera večer ukazovala miestnosť.

V toto predpoludnie otvoril ruskú gramatiku po tretí raz. No nedarilo sa mu nič vnímať, bolo to akoby neexistovala cesta zvonku dovnútra – akoby bol odrazu slepý voči znakom a významom. Tak to bolo už aj včera počas cesty, z ktorej sa stal len útrpný boj s nechutťou. Cestou vlakom na letisko závidel ľuďom, ktorí so sebou nemali žiadnu cestovnú batožinu, ľuďom s bledými, namrzenými pondelňajšími tvármi, ktorí nemuseli letieť do Janova. Neskôr by sa bol rád vymenil so zamestnancami letiska a pasažiermi lietadla, ktorí práve vystúpili z jeho lietadla a kráčali mu v ústrety, díval sa na nich dlho, na každého jedného z nich. Tí to už mali za sebou. Bolo daždivé, veterné predpoludnie, autá museli mať zapnuté svetlá, decembrová atmosféra uprostred októbra, počasie, ktoré by mohlo umocniť radostné očakávanie letu smerom na juh. No predsa sa mu nezдало nič iné hodnejšie úsilia ako ostať vo Frankfurtu. Myslel na tichý byt, kde všade viseli Agnesine fotografie, chcel sa v ňom zatvoriť a pre všetkých byť na dlhú dobu nedostupný.

Už chvíľu sedel v čakárni pred nástupným mostíkom, no odrazu ešte raz vyšiel von a zatelefonoval sekretárke. Bol to telefonát bez zjavného dôvodu, opakoval veci, na ktorých sa už dávnejšie dohodli, záležitosti s poštou a ako ostanú v spojení. Pani Hartwigová nevedela, čo povedať, bolo počuť, aká je bezradná. „Áno, samozrejme, pán Perlmann, urobím to presne tak, ako sme sa dohodli.“ Potom sa pýtal, v tomto okamihu to bola vlastne bezohľadnosť, na jej manžela a deti. Nevhodne vyjadrený záujem bol trápny a nastala po ňom dlhšia, rozpačitá odmlka, až kým nepovedal: „Tak teda dopočutia.“ A ona: „Áno, šťastnú cestu.“ Na palubu nastúpil ako posledný.

V lietadle sa snažil dať sa dokopy. Povedal si, že toto je síce obávaný deň príchodu, ale predsa len ešte stále deň, ktorý patrí iba jemu a môže ho využiť pre seba. Na voľné miesto vedľa seba si nachystal ruskú gramatiku. Potom vyčkal na magický účinok štartu – na to, že v okamihu vzlietnutia sa dá všetko do pohybu a bude sa zdať ľahšie. V takýto deň bol rýchlo v oblakoch, napriek skúsenostiam občas pocítil úzkosť a potom sa odrazu vnoril do tmavomodrej, priesvitnej oblohy, do dómu z číreho ultramarínu nad oslepujúco svetlým oblačným morom s jeho neodporujúcou celistvosťou, z ktorého vyčnievali jednotlivé zoskupenia, malé biele pohoria s hranami ostrými ako žiletka a tie na neho zvykli pô-

sobiť dojmom úplného ticha. *Unikol som*, mysľieval si pravidelne a užíval si pocit, že všetko, čo ho práve zovieralo, strácalo silu a nehlučne mizlo, ani sa o to nemusel nijako snažiť. No včera sa nič z toho neobjavilo, všetko sa mu zdalo nepresvedčivé a nudné, len pohyb vpred s hučiacimi motormi, viac nič. Vonku bolo síce všetko ako vždy, ale cítil sa ako v reklamnom spote leteckej spoločnosti – tisíckrát zobrazený na obrazovke, bez opravdivosti, bez prítomnosti. Zatiahol okno, zriekol sa jedla a pokúšal sa zahľbiť do gramatiky. Zvyčajná sústredenosť mu však vypovedala službu. Díval sa na gramatické tvary a cvičné vety stále odznovu, no nechytal sa. Keď lietadlo začínalo klesať, nenápadná zmena zvuku motora ho vyľakala viac než tresk nejakého výbuchu. Konečne to prišlo. Prepadol ho pocit neodvolateľnosti, nevratnosti. Keď pri vystupovaní z lietadla do neho niekto nechtiac narazil, musel na okamih zatvoriť oči a pridržať sa, aby mohol pokojne kráčať ďalej.

V Janove bolo nijaké, mŕtve počasie. Sivé, akoby špinavé oblačné závoje prepúšťali len matné, prázdne svetlo. Veci boli dotieravým spôsobom len vecami, nemali žiadny význam ani čaro. Priemyselné závody, popri ktorých prechádzal letiskový autobus, boli škaredé, zdalo sa, že nemajú jednu jedinú neporušenú okennú tabuľu. Zaujímalo ho, ako je možné, že na takomto spustnutom území je vôbec toľko dymu prenikavej bielej farby, ktorá pôsobila až jedovato. Mal pocit, že tých zopár ľudí na stanici sa pohybovalo spomalene v akomsi čase, ktorý plynul skľučujúco pomaly. Fajčiari úradníci za okienkom sa ho nechystali obslúžiť. Ani taxikárovi akoby príliš nezáležalo na tržbe. Až keď sa dorozprával s inými taxikármi, spýtal sa, akou cestou má ísť. „Tou najkratšou,“ zúrivo odpovedal Perlmann.

Kým nastane čas a lietadlo odštartuje na spiatočný let, prejdú štyri týždne, päť dní a tri a pol hodiny. Perlmann sa díval na červenkasté kamenné platne hotelovej terasy. Boli ako obrovská hora bezprítomnosti, ktorá sa týčila do výšky rovnako ako jeho čoraz pálčivejšie želanie, aby už bolo po všetkom. Akoby jeho želanie bolo tajomným spôsobom prepojené s horami a malo magickú schopnosť dvíhať ich čoraz vyššie. A keďže želanie bolo zakaždým, keď ich mal pred očami, ešte silnejšie a hrozilo, že prerastie do nekonečna, mal Perlmann dojem, že ten túžobne očakávaný okamih nikdy nepríde, pretože neexistovala možnosť všetok ten mŕtvý

čas, ktorý sa pred ním rozprestieral ako hrozivá stena, prekročil. Jediné východisko spočívalo v umlčaní túžby a dosiahnutí vnútorného pokoja. Potom by sa hora rozostúpila sama, a len čo by bolo vnútorné ticho úplné, čas by sa zdal rovinou, ktorú by mohol poľahky prekročiť a dosiahnuť onen vzdialený okamih.

Chcel si konečne vstúpiť rôzne výrazy, ktoré v ruštine existovali pre nemecké sloveso *musiet*. Prechádzal si zoznam a vzápätí každý riadok zabudol. Nepomohlo presunúť sa do tieňa a problém nebol ani v slnečných okuliaroch. Pritom bolo učenie sa cudzieho jazyka niečo, čo mu šlo. Vlastne to bolo to jediné. Bolo to tiež to jediné, čo ho skutočne dokázalo upútať. Pri tejto činnosti mal pocit, že vo svojom živote napreduje a rozvíja sa. A niekedy, keď sa neznáma veta, doteraz neprístupný text odrazu otvorili, cítil, že dokáže zachytiť závan prítomnosti.

Keby tak niečo z toho dokázal cítiť aj pri vedeckej práci. Prípadalo mu to zvláštne, ale už si nepamätal, či to tak niekedy bolo. Rozhodne to bolo veľmi dávno, v časoch, keď ešte nepoznal ochromenie, ktoré ho trápilo už dlho. Medzitým nadobudol pocit, že už vlastne ani nevie, aké je to vedecky pracovať. Nie, nemal zábrany písať, tým si bol istý. Tie nikdy nepoznal a schopnosť plynulo, trefne, niekedy priam brilantne formulovať vety nestratil, to cítil ešte aj dnes. Bolo to niečo iné, čosi v zásade omnoho jednoduchšie a súčasne čosi, čo by nevedel vysvetliť, ani sebe a ešte menej ostatným, predovšetkým kolegom: stratil vieru v zmysel vedeckej činnosti – vieru, ktorá ho kedysi rozhýbavala a disciplinovala, a vďaka nej malo každé odriekanie význam.

Túto vieru nestratil v procese uvažovania a táto strata nemala podobu vnútorného objavu. Jednoducho nedokázal nájsť cestu späť k sústredeniu, k pocitu výnimočnosti, z ktorého dovtedy vedecké práce vznikali. To neznamenalo, že by teraz deklaroval nedôležitosť svojho výskumu a výskumu vôbec ako ideologický svetonázor. Len cestu k písaciemu stolu nachádzal čoraz zriedkavejšie. Pohľady z okna sa predlžovali, drahá stolička bola z mesiaca na mesiac nepohodlnejšia a knihy na veľkej doske stola mu čoraz viac pripadali ako ťažkopádne predmety, ktoré rušia upokojujúce prázdno.

Odvtedy, čo sa to stalo, hľadel na vedu akoby cez sklenenú stenu, ktorá z neho robila iba diváka. Jednoducho už necítil žiadnu potrebu

niečo vedecky skúmať. Záujem o metodické skúmania, analýzy a vývoj teórií, doteraz konštanta, nespochybniteľný, samozrejmy prvok v jeho živote a určitým spôsobom jeho gravitačné centrum – tento záujem sa vyparil, a to tak kompletne, že si už nebol istý, či chápe, ako to mohlo byť kedysi inak. Keď niekto rozprával o novej idei, o prvom nápade, ešte dokázal počúvať; ale iba na chvíľu a rozpracovanie ho už potom nezaujímalo, vnímal ho ako premárnený čas.

Občas sa pokúšal navrávať si, že všetko sa začalo jedného jasného, bieleho, strašného dňa v januári, keď posledný raz videl Agnes – takú hrozivo, neodvolateľne nehybnú. Mohol by sa potom vnímať ako niekto, kto bol ešte stále pod vplyvom šoku, ako niekto, kto sa len pomaly zotavuje. To by celú záležitosť zmiernilo.

Ale nebolo to tak. Síce s prekvapením a súčasne znepokojením zistil, že zabudol, kedy presne sa to začalo. Bol si však istý, že to bolo dávno predtým. Boli to malé zmeny v tom, ako inštinktívne reagoval na veci, ktoré súviseli s prácou, spektrum pocitov, drobné zmeny v odtieňoch, ktoré mesiacmi a rokmi narástli do niečoho drastického, čo potom jedného dňa úplne zreteľne vstúpilo do vedomia. Ak sa na to pozrel zvonku, začalo sa to v období, keď bol na vrchole svojej produktivity a nikomu by ani len nenapadlo, že za touto fasádou sa začína niečo drobiť a nehučne rozpadáť.

Začal zabúdať. Nie tak, že by si to niekto všimol. V štruktúre akademickej rutiny nemal žiadne medzery. Ale sám si čoraz častejšie všimol, že zabúda na formulácie problémov, predovšetkým tých, ktoré ešte neboli vybrúsené a nepatrili k pevnému rétorickému inventáru v odbore – teda nové a zaujímavé problémy, ktoré by si práve preto, že ešte neboli tak pevne ukotvené, zasluhovali neustálu pozornosť. Keď náhodne listoval vo svojich podkladoch, bol prekvapený, čo v nich našiel, a zhrozený, že to skrátka zabudol.

Najhoršie bolo vlastné presvedčenie, že nejde iba o niečo dočasné, o krízu, o ktorej človek vie, že prejde, aj keď nie je isté kedy a ako. Bol to znepokojujúci pocit, vedel však, že to, čo sa s ním deje, je nezvratné a neodvratiteľné. Za pocitom ohrozenia, to zistil až postupne, existoval v dobrých okamihoch oslobodzujúci, takmer oblažujúci údiv nad tým, že sa v ňom niečo rozvíja, bolo to niečo v centre, v jadre jeho života. Lenže tento pocit, ktorý sa sem-tam objavil, strach nijako nezmiernoval. Medzi oboma pocitmi

neexistoval žiadny kontakt, plynuli popri sebe paralelne. S týmto pocitom, na ktorý sa upínal čoraz častejšie a ktorý sa ukázal ako nestály a nespoľahlivý, sa cítil zvláštno. Nikdy si nebol istý, či je to skutočný pocit, alebo pocit, ktorý si v sebe vyvolal a do istej miery vymyslel sám, aby mal niečo, na čo sa mohol upnúť, keď v ňom citelná zmena vyvolávala príliš veľký strach.

Keď sa opäť pozrel do knihy a precvičoval si slovíčka, zistil, že pre sloveso *musieť* si zapamätal len jedno jediné ruské slovíčko. Vzdal sa a siahol po inej knihe, ktorú si vzal z izby, keď sa rozhodol stráviť posledné voľné hodiny na terase hotela. Bol to *Jakob von Gunten* od Roberta Walsera, kniha, ktorá sa mu včera ráno pred policou zdala ako ideálny spoločník, hoci ju už niekoľko rokov nedržal v ruke a spomienka na hlavnú postavu a Inštitút Benjamenta bola bledá a hmlistá. Na ceste chcel knihu niekoľkokrát otvoriť, ale potom za každým pocítil čudnú, nevysvetliteľnú hanblivosť, ktorá stála jeho zvedavosti v ceste. Akoby bolo v knihe napísané o ňom niečo, čo radšej nechcel vedieť.

Prvá veta mu vyrazila dych: *Naučíme sa tu toho málo, chýbajú učitelia a my chlapci z Inštitútu Benjamenta sa nedostaneme nikam, to znamená, že v ďalšom živote budeme všetci niekým veľmi bežným a podriadeným.* Perlmann sa ako omráčený díval za čašníkom, ktorý červenovlasému mužovi pri bazéne na striebornej tácke niesol nápoj. Prešli minúty, kým našiel odvahu znovu čítať, síce s odporom, no súčasne fascinovaný šokujúcimi vetami, ktoré boli napísané s príšernou ľahkosťou. Potom, po niekoľkých stranách, prišlo miesto, akoby ho niekto udrel do tváre: *Pán Benjamenta sa ma opýtal, čo chcem. Hanblivo som mu vysvetlil, že by som si prial byť jeho žiakom. Nato sa odmlčal a čítal noviny.*

Posledná veta, nie, to tam nemohlo byť napísané. Bola to vo svojej nevinnosti veta, ktorá sa nedala vydržať. Perlmann knihu odložil. Tep sa mu upokojoval len pomaly. Nechápal prečo, ale správa chovanca Jakoba v istom zmysle pôsobila, akoby hovorila o ňom samom. Odrazu si bol celkom istý, že text, ktorý by vznikol, keby sa mu podarilo uchopiť vlastné zúfalstvo do viet, by znel podobne. Boli by to rovnako nástožčivé vety a rovnako ostré, keby skutočne chceli zachytiť to, čo pociťoval už roky pri vstupe do prednáškovej sály.

Nebola to tréma. Nebol to strach, že odrazu bude hľadiť na publikum alebo pred seba na rečnícky pult a všetko zabudne. Predtým takouto predstavou trpel, no už dávno ho prešla. Bolo to niečo iné. Bolo to čosi, čo rozpoznal až po dlhom čase a s nemým zhrozením – celkom jasný pocit, že nemá čo povedať. V podstate mu pripadalo hlúpe, že pod drobnohľadom nedočkávkových študentov týždeň čo týždeň schádza prostrednou uličkou prednáškovej sály. Pocit, že ich oberá o čas, rástol takmer s každým schodom.

Potom si otvoril poznámky a začal rozprávať, obratne a plynule, bol známy tým, že dokáže rozprávať akoby čítal napísaný text. Študenti ho mali radi, často zašli po prednáške za ním k rečníckemu pultu a chceli vedieť viac. A to bolo zvlášť zlé. Počas prednášky ho chránil prázdny priestor medzi pultom a lavicami, pôsobil ako paraván, za ktorým mohol skrývať svoj nezaujem – túto stigmú. Keď potom študenti stáli pred ním, cítil sa nechránený, vystrašený, veď mohli spozorovať, že už je mimo. Uchýlil sa do starostlivej snaživosti, začal príliš zoširoka, ešte raz zaplnil celú tabuľu a sľúbil, že nabudúce prinesie potrebné knihy. Nezriedka to boli jeho vlastné exempláre, ktoré študentom strčil do ruky ako úplatné darčeky. Mali potom pocit, že ich berie vážne, chápe ich. Angažovaný profesor. Mali potrebu spoznať ho aj osobne a pozývali ho na ich pravidelné stretnutia.

Na obed prišli prví nehoteloví hostia. Perlmann si zobral knihy a šiel do izby. Keď zatváral dvere, všimol si výšku ceny ubytovania a strhol sa. Izba stála tristo mariek za noc. Pre jednu osobu teda činil pobyt takmer desaťtisíc mariek, nerátajúc obedy. Krát sedem. Dobré, pre firmu Olivetti to nebola pravdepodobne žiadna suma a Angelini vedel, čo robí, keď ich ubytoval v najdrahšom hoteli. Možno dojednal aj zľavu. Ale aj tak si Perlmann púšťal na tvár vodu z ligotavého vodovodného kohútika a dlho si umýval ruky. Sám od seba by sa v takomto hoteli nikdy neubytoval, aj keby mal peniaze. Jednoducho by vedel, že tam nepatrí. Začal sa potiť, keď si spomenul na ošarpaný zošit v doskách z čierneho voskovaného plátna, ktorý predstavoval všetko, čo mohol ponúknuť ako protiváhu – voľnú zbierku poznámok, na ktoré sa navyše už dávno nepozrel. Pripadal si ako hochštapler, takmer ako zlodej.

To bol dôvod, prečo ani v jednej verzii letných myšlienok nechýbal úmysel vyrovnať účet za izbu sám. Aj keď by to za tých-

to okolností bola demonštrácia. Ostatní by potom vedeli, že ho k tomuto kroku neprinútila vyššia moc, ale že jeho čudný čin musel nejako súvisieť s postojom ku kolektívu. A to mu bolo nepríjemné: bolo to v rozpore s potrebou prezradiť o sebe čo najmenej a čo najviac ponechať v tme. Nechcel ale ostať nič dlhší; prinajmenšom v tomto smere chcel dať veci opäť do poriadku.

Váhavo otvoril príručný kufor a starostlivo začal vykladať knihy na písací stôl. Keď sa včera konečne odhodlal vybrať si publikácie, ktoré si vezme, bolo to ťažké. Ešte zreteľnejšie ako obvykle si uvedomil, že už dlhšie nemal žiadny vedecký zámer. Ako sa má človek v takom stave rozhodnúť, čo si vziať a čo nie. Sedel tam už dobrú chvíľu a pohrával sa s odvážnou myšlienkou odcestovať bez akejkoľvek odbornej literatúry, len s niekoľkými románmi. Ale aj keď bola predstava oslobodzujúca, nemohol to riskovať. Pre prípad, že ho navštívia v izbe, si musel vybudovať fasádu, zamaskovať sa. Napokon si zbalil niekoľko kníh, ktoré mu prišli v priebehu ostatných mesiacov a ostali ležať neprečítané. Boli to knihy, ktoré by si zaobstaral každý, kto v tomto odbore pracoval. Neodvážil sa sám pred sebou s takýmito rutinnými nákupmi skončiť, hoci mu začínalo byť ľúto peňazí – pocit, ktorý ho vydesil, lebo od školských čias bolo pre neho vždy samozrejmosťou, že za knihy nebola škoda utrátiť žiadne peniaze.

Písací stôl bol na knihy dostatočne široký, a keď ho pritlačil dozadu k stene a ťažké zväzky umiestnil po bokoch, bol aj stabilný a ostalo dosť miesta na písanie. Priniesť si so sebou počítač, malý prístroj s obrovskou pamäťou pre všetky tie nenapísané texty, to nezvládol; prišlo by mu to ako vrchol pokrytectva. Perlmann položil ceruzky, pravítko a svoje najlepšie pero na sklenenú tabuľu, k tomu kopu bielych listov papiera. Skoro ráno musí začať bezpodmienečne pracovať. *Nemám tušenia, čo budem robiť. Ale začať musím. Za každú cenu.*

To si hovorieval už mesiace. A predsa sa tak nestalo. Namiesto toho pracoval cez deň celé hodiny na svojej ruštine. To ho spájalo s Agnes. Pod vplyvom hudby, ktorú obaja milovali, sa stiahol do vnútorného priestoru, kde sedela za stolom aj ona a ako zvyčajne ho skúšala, so smiechom, keď opäť niečo pochopila rýchlejšie ako on. Odborná literatúra ostala nepovšimnutá a začala sa kopíť na